

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора
**Лісогор Лариси Сергіївни на дисертаційну роботу Демченко Катерини
Олегівни на тему: «Теоретико-методичне забезпечення оцінювання
соціальної безпеки регіону»,**

виконану для здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

В умовах глобалізації світової економіки значно посилюються ризики та загрози, пов'язані із загостренням міжнародної конкуренції, виникненням військових конфліктів, зростанням економічної нестабільності. Передусім, це стосується посилення загроз соціальної безпеки суспільства та регіонів в умовах надзвичайних ситуацій, військових дій. Пріоритетного значення набувають питання забезпечення соціальної безпеки на національному та регіональному рівнях, що визначає можливості ефективної реалізації і розвитку людського потенціалу, досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи. Саме тому необхідність розвитку теоретико-методичних і практичних аспектів оцінювання соціальної безпеки регіону обумовлює актуальність теми дисертації та системи кадровій безпеки підприємства та запобігання ризикам доводить актуальність теми дисертації Демченко К.О.

Подана на аналіз дисертація присвячена вирішенню актуальних науково-практичних завдань щодо подальшого розвитку теоретичних положень, удосконалення методичного підходу до оцінювання соціальної безпеки регіону та практичних рекомендацій щодо формування ринку соціальних послуг у контексті забезпечення соціальної безпеки на регіональному рівні.

Окремі результати дисертації знайшли відображення в науково-дослідних роботах Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, зокрема: госпдогвірної науково-дослідної роботи за

темою «Розвиток системи кадрової та соціальної безпеки» (державний реєстраційний номер 0120U104177), де автором було розроблено теоретичні та практичні аспекти розвитку соціальної безпеки; бюджетно-кафедральної науково-дослідної роботи за темою «Формування соціальної політики в умовах конфліктності та соціальної напруженості» (державний реєстраційний номер 0122U200152), де автором було запропоновано підходи до нормативно-правового забезпечення нарахування соціальних стипендій в Україні; бюджетно-кафедральної науково-дослідної роботи за темою «Науково-методичне забезпечення управлінської діяльності в умовах кризового та воєнного стану» (державний реєстраційний номер 0122U201259), в якій автор обґрунтував напрями підвищення ефективності управлінської діяльності в умовах воєнного стану.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Основні наукові положення, розроблені методичні підходи та рекомендації, що містяться у дисертації, є обґрунтованими. Проведене дослідження базується на комплексному аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, в яких узагальнено теоретико-методологічні основи концепції соціальної безпеки, розроблено інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону, а також практичних рекомендацій щодо оцінювання соціальної безпеки регіону.

Для вирішення поставлених у роботі завдань дисертантом використано сукупність сучасних методів наукового дослідження, зокрема структурно-логічний метод, морфологічний метод, метод аналізу та синтезу (для обґрунтування поняття «соціальна безпека»); абстрактно-логічний метод (для розроблення моделі оцінювання соціальної безпеки); економіко-статистичні методи (для визначення динамічних тенденцій у соціальній безпеці); метод кластерного аналізу (для групування регіонів України за рівнем соціальної

безпеки); метод анкетування та експертної оцінки (для розрахунку вагових коефіцієнтів детермінант соціальної безпеки); метод кореляційного аналізу (для визначення залежності між показниками людського розвитку та соціальної безпеки); метод таксономічного аналізу (для комплексної оцінки соціальної безпеки регіонів); графічний метод.

Використання зазначених вище методів дало змогу узагальнити теоретичні підходи до визначення поняття «соціальна безпека», розробити методичний підхід до оцінювання соціальної безпеки регіону на основі побудови інтегрального показника; обґрунтувати причинно-наслідковий взаємозв'язок детермінант соціальної безпеки регіону, визначено взаємозв'язок соціальної безпеки і людського розвитку.

Структура дисертаційної роботи визначається метою дослідження, спрямована на вирішення поставлених у роботі завдань, відповідно до логіки дослідження. Розв'язання кожного поставленого завдання має науковий результат різного ступеня новизни: уперше, удосконалено і дістали подальшого розвитку.

На захист автором представлено такі наукові результати:

- удосконалено інструментарій оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону, який передбачає використання визначених за побудованими інтервальними шкалами для індикаторів їх оцінки порогових значень, наближення до яких свідчить про підвищення їх дестабілізуючого впливу на стан соціальної безпеки регіону;

- удосконалено методичний підхід до оцінювання соціальної безпеки регіону на основі побудови інтегрального показника, який включає три рівні розрахунку за основними детермінантами, що дає змогу сформулювати інформаційне підґрунтя для своєчасного виявлення резервів підвищення рівня соціальної безпеки;

- уточнено сутність поняття «соціальна безпека», особливістю якого є застосування інструментального підходу до трактування, визначення як стану захищеності та балансу соціальних інтересів особи, соціальних груп та

суспільства, від негативного впливу дестабілізуючих чинників, що дає змогу забезпечити збереження, ефективну реалізацію і розвиток людського потенціалу;

- обґрунтовано причинно-наслідковий взаємозв'язок детермінант соціальної безпеки регіону та факторів впливу на них, що базується на когнітивній карті, особливістю якої є обґрунтування основних типів зв'язку між соціальною безпекою і детермінантами;

- визначено взаємозв'язок соціальної безпеки і людського розвитку (за рахунок встановлення безпосереднього впливу соціальної безпеки на інтенсивність і темпи людського розвитку);

- розроблено модель розвитку ринку соціальних послуг, особливістю якої є науково-теоретичне та організаційно-економічне забезпечення, а також обґрунтовано етапи становлення та розвитку ринку соціальних послуг, що дасть змогу знизити рівень соціальної напруженості і підвищити рівень соціального захисту населення.

Отримані автором наукові результати мають високий ступінь обґрунтованості, що підтверджується узагальненням досліджень вітчизняних та закордонних учених-економістів, використанням значного обсягу статистичної інформації та застосуванням математичних методів, апробацією та впровадженням у діяльність організацій та установ, навчальний процес Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Наукове значення результатів дисертаційної роботи Демченко К.О. полягає у розвитку теоретико-методологічних положень і отриманні висновків, які доповнюють і збагачують економічну науку здобутками з формування системи оцінювання соціальної безпеки регіону на основі

побудови інтегрального показника, удосконалення інструментарію оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону. Одержані результати полягають в удосконаленні методичних підходів до оцінювання соціальної безпеки регіонів України, розробленні та впровадженні комплексу заходів щодо усунення негативного впливу дестабілізуючих чинників соціальної безпеки, розкриття сутності та обґрунтування детермінант соціальної безпеки регіону.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання результатів дослідження для розроблення інструментарію оцінювання прояву загроз соціальній безпеці та аналізу ризиків втрати соціальної стабільності. Рекомендації прикладного характеру можуть бути використані при формуванні моделі розвитку ринку соціальних послуг.

Практична цінність розробок Демченко К.О. підтверджується їх упровадженням у діяльність організацій та установ, а саме: ТОВ «ЛІФТ-МАРКЕТ» (довідка № 12, від 25.11.2023 р.); ГО «Соціально-економічні ініціативи і проекти» (довідка № 3, від 15.12.2023 р.). Основні теоретичні і практичні положення дисертаційної роботи використані для поглиблення теоретичного забезпечення навчального процесу на кафедрі соціальної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Соціальна безпека», «Психологія», «Креативний менеджмент», «Основи самоменеджменту та лідерства» для підготовки бакалаврів за спеціальністю 051 «Економіка» та 232 «Соціальне забезпечення» (довідка № 24/86-09-10 від 06.02.2024).

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, є достовірними. Достовірність забезпечено значним обсягом наукових джерел (196 найменувань, більшість яких опубліковані за останні 5

років), прямо чи опосередковано дотичних до проблематики дослідження, використанням значного обсягу матеріалів даних державної служби статистики, власних досліджень і використанням сучасних методів досліджень та апробацією результатів дисертації на конференціях.

Висновки дисертації і основні пропозиції, відображені у відповідних елементах наукової новизни, у повній мірі та з достатньою аргументованістю знайшли відображення у 13 наукових працях загальним обсягом 5,1 ум.-друк. арк., з них особисто здобувачеві належить 3,5 ум.-друк. арк. Серед публікацій є 1 стаття у виданні, віднесеному до третього квартилю (Q 3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports (публікація, що реферується в наукометричній базі Web of Science), 4 статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 8 публікацій за матеріалами конференцій.

Вимоги Постанови КМУ від 06.03.2019 № 167 «Про присудження ступеня доктора філософії» зі змінами, згідно з Постановами КМУ № 979 від 21.10.2020 та № 608 від 09.06.2021 р., до кількості публікацій у спеціалізованих виданнях виконано. Наукові результати, що викладені у дисертацій та публікаціях, одержані автором самостійно та повною мірою відображають основні результати та наукову новизну дослідження.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація має традиційну структуру: анотацію, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом, оцінюючи позитивно та визнаючи достатньо високий рівень розроблення теоретичних положень та методичних підходів, практичних рекомендацій, обґрунтованість отриманих наукових висновків та пропозицій, необхідно відзначити дискусійність окремих положень:

1. При визначенні сутності поняття «соціальна безпека» дисертантом запропоновано застосування інструментального підходу до трактування стану захищеності соціальних груп та суспільства від негативного впливу дестабілізуючих чинників. Водночас потребує більш детального обґрунтування, яким чином пов'язано досягнення соціальної згуртованості та сталості соціальної системи при забезпеченні гідного рівня соціальної безпеки у періоди стабільного розвитку та кризового стану суспільства.

2. Дисертантом запропоновано підходи до розрахунку Інтегрального регіонального індексу соціальної безпеки (с. 163-166). Разом з тим, дисертанту доцільно було б здійснити аналіз впливу диференціації населення за рівнем доступності відповідних товарів і нематеріальних послуг, що впливає на стан соціальної безпеки. Достатньо логічним є більш детальний аналіз тенденцій, які обумовлені кризовою соціально-економічною ситуацією в регіонах України в умовах воєнного стану.

3. Заслуговує на увагу розділ 2.2. «Система показників оцінювання прояву загроз соціальній безпеці регіону», в якому дисертантом здійснено класифікацію актуальних загроз соціальній безпеці України за факторами ризику (с. 107-111). Логічним є проведений дисертантом комплексний аналіз стану соціальної безпеки на макро- та мезоекономічному рівнях. Сформований загальний перелік загроз соціальній безпеці дає змогу оцінити ступінь прояву загрози та розробити обґрунтовані превентивні заходи протидії загрозам на рівні регіонів. Разом з тим, потребує більш детального урахування

мікро-рівень соціальної безпеки та рівень індивідуальної безпеки людини, що є складовою соціальної безпеки суспільства.

Проте, висловлені вище зауваження суттєво не впливають на теоретико-методичну та науково-практичну значущість, обґрунтованість та достовірність авторських напрацювань і, відповідно, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Демченко Катерини Олегівни.

7. Загальний висновок.

Дисертаційну роботу Демченко К.О. «Теоретико-методичне забезпечення оцінювання соціальної безпеки регіону» можна визнати завершеним науковим дослідженням, кваліфікаційною науковою працею, результати якої дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання щодо теоретичного обґрунтування та удосконалення методичних підходів, а також розроблення практичних рекомендацій щодо формування системи оцінювання соціальної безпеки регіонів.

Дисертація Демченко К.О. за змістом відповідає спеціальності 051 «Економіка», за якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Обрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи виконано; результати дослідження мають наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність.

При детальному розгляді дисертаційної роботи Демченко К.О. не виявлено порушення академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації).

Структура та зміст дистанційної роботи повною мірою розкриває тему наукового дослідження та відповідає спеціальності. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України №40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022р. «Порядок присудження доктора філософії та скасування

рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Демченко Катерина Олегівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор економічних, професор,
головний науковий співробітник
відділу суспільних процесів
центру внутрішньополітичних
досліджень
Національного інституту
стратегічних досліджень

Лариса ЛІСОГОР

Підпис Лариси Лисогор засвідчую:
Т/о Завідувач відділу кадрів В.А. Вікторія Андрушечко